

Այս դասի (մտախլացնող ներածական տեսանյութ+դասի տեքստ+ բառարան+ինքնաստուգիչ հարցեր) յուրացման համար հարկավոր է մինչև **4 ժամ**:

ԴԱՍ 4

ՓԱԽՍԱԿԱՆԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՏՐԱՄԱԴՐՄԱՆ ԲԱՑԱՈՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

[ՄՈՏԻՎԱՅՆՈՂ ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆՅՈՒԹ](#)

(հասանելի է Արդարադատության ակադեմիայի կայքի հեռուսուցման բաժնում և հեռուսուցման փաթեթի կրիչում)

Նախորդ դասի շրջանակներում ամփոփեցինք՝

- փախստականի կարգավիճակի տրամադրման ներառման պայմանների քննարկումը,

ինչպես նաև ներկայացրեցինք՝

- փախստականի կարգավիճակի տրամադրման համար ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված լրացուցիչ հիմքերը:

Այս դասում կներկայացնենք բացառման պայմանները, ինչպես նաև կքննարկենք «Երրորդ ապահով երկրի» ինստիտուտը, որը միջազգային պրակտիկայում և ՀՀ օրենսդրությունում կիրառվում է որպես ապաստան

Ցուցումներ

Մինչև 5 րոպե

Ուշադրությամբ կարդացեք տեքստը (օգտվելով բառարանից) և այն յուրացնելուց հետո միայն անցեք ինքնաստուգիչ հարցերին:

Մինչև 175 րոպե

չտրամադրելու հիմք:

Բացառման պայմաններ

1951 թ. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Դ», «Ե» ու «Զ» մասերը սահմանում են հիմքեր, որոնց առկայությունը բացառում է անձին փախստականի կարգավիճակի տրամադրումը: Դրանցից «Դ» մասի դրույթները Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կիրառելի չեն և, ուստի, չեն քննարկվի¹:

Մյուս երկու դրույթները վերաբերում են այն անձանց, ովքեր չունեն միջազգային պաշտպանության կարիք («Ե» մաս) կամ արժանի չեն միջազգային պաշտպանության («Զ» մաս): Մասնավորապես, անձը կհամարվի միջազգային պաշտպանության ոչ արժանի, եթե լուրջ հիմքեր կան ենթադրելու, որ նա՝

- կատարել է պատերազմական հանցագործություն կամ մարդկության կամ խաղաղության դեմ ուղղված հանցագործություն,
- մեղավոր է ճանաչվել ՄԱԿ-ի նպատակներին և սկզբունքներին հակասող արարքների կատարման մեջ,
- նախքան ՀՀ-ում փախստականի կարգավիճակ հայցելը ՀՀ տարածքից դուրս կատարել է ոչ քաղաքական բնույթի ծանր հանցագործություն:

Ընթերցեք կամ վերընթերցեք Կոնվենցիայի համապատասխան հոդվածները:

¹ Այս կետը վերաբերում է այն անձանց, ովքեր միջազգային պաշտպանություն են ստանում ՄԱԿ-ի կառույցների կողմից (բացառությամբ ՄԱԿ ՓԳՀ-ից): Ներկայումս ՄԱԿ ՄԱՕԱԳ-ն (Մերձավոր Արևելքում Պաղեստինի փախստականների օգնության և աշխատանքների գործակալությունը) նման պաշտպանություն է տրամադրում Միջին Արևելքի որոշ երկրներում Պաղեստինից փախստականներին: Այդ երկրներից դուրս Պաղեստինից փախստականներն չունեն այդ պաշտպանությունը և փախստականի կարգավիճակ կարող են ստանալ ընդհանուր հիմունքներով:

Այժմ անցնենք Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Ե» ու «Զ» մասերով սահմանված համապատասխան բացառման պայմանների քննարկմանը:

Անձինք, ովքեր չունեն միջազգային պաշտպանության կարիք: 1951 թ. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Ե» մասը սահմանում է, որ «Կոնվենցիայի դրույթները չեն կիրառվում այն անձի նկատմամբ, որն այն երկրի իրավասու մարմինների կողմից, որտեղ նա ունեցել է բնակության վայր, ճանաչվել է այդ երկրի քաղաքացիությունն ունենալու հետ կապված իրավունքներ ու պարտականություններ ունեցող»: Այս դրույթի «քաղաքացիությունն ունենալու հետ կապված իրավունքներ ու պարտականություններ ունեցող» եզրույթը ենթադրում է, որ համապատասխան անձը պետք է ունենա համապատասխան երկրում մշտական բնակության իրավունք և քաղաքացիներին սովորաբար շնորհվող իրավական պաշտպանություն (ներառյալ՝ պաշտպանություն արտաքսումից): Հարկ է նկատել, որ «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված չէ բացառման հիմք՝ պայմանավորված միջազգային պաշտպանություն տրամադրելու անհրաժեշտության բացակայության հանգամանքով: Սակայն հաշվի առնելով օրենքի 1-ին հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված վերապահումն առ այն, որ միջազգային պայմանագրերով նախատեսված նորմերն առավելություն ունեն «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի նկատմամբ, 1951 թ. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Ե» մասը, փաստական հանգամանքների բավարար ծավալի առկայության դեպքում, կարող է անմիջականորեն կիրառվել իրավակիրառ մարմինների կողմից:

Բերեք փաստարկներ հոդվածի այս մասի դիրքորոշման օգտին:

Պատերազմական հանցագործություն կամ

մարդկության կամ խաղաղության դեմ ուղղված**հանցագործություն կատարած անձինք:** Ըստ 1951 թ.

Կոնվենցիայի և «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի՝ նման արարքների որակումը պետք է իրականացվի համաձայն «նման հանցագործությունների կապակցությամբ միջոցառումներ ձեռնարկելու նպատակով ստեղծված միջազգային փաստաթղթերի»: Այս առումով առավել կարևոր փաստաթուղթն է Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը (Հռոմի կանոնադրություն) ու դրա հիման վրա ընդունված «Հանցագործությունների տարրերը»: Այս փաստաթղթերը համապատասխան միջազգային հանցագործությունների մասով ժամանակակից միջազգային իրավունքում ամենավերջին կոդիֆիկացիան են²: Սակայն որոշ դեպքերում կարիք կլինի դիտարկել նաև այլ միջազգային փաստաթղթեր:

Ծանոթացեք կանոնադրության տեքստին:

Այսպես, **պատերազմական հանցագործությունների** մասով պետք է ուշադրություն դարձնել 1949 թ. Ժնևի կոնվենցիաներին ու դրանց 1977 թ. Արձանագրություններին (դրանցում որպես «լուրջ խախտումներ» որակվող արարքները ռազմական հանցագործություն են), ինչպես նաև ԿԽՄԿ կողմից հրապարակված «Սովորության միջազգային մարդասիրական իրավունք» ուսումնասիրությանը (այն որոշ դեպքերում լրացուցիչ հստակեցնում է, թե համապատասխան փաստաթղթերում հատկապես որ արարքներն են որակվում որպես ռազմական հանցագործություն)³:

Միջազգային իրավունքում ուղղակիորեն որպես մարդկության դեմ հանցագործություն որակվող արարքներից

² Այս առումով հարկ է տարանջատել միջազգային հանցագործություններն այսպես կոչված «միջազգային բնույթի հանցագործություններից»: Կոնվենցիայի քննարկվող դրույթը վերաբերում է միայն միջազգային հանցագործություններին:

³ Օրինակ՝ հետազոտության Կանոն 113-ը հաստատում է, որ զոհվածների դիակները խեղելը համարվում է միջազգային հանցագործություն:

բացի՝ որպես **մարդկության դեմ ուղղված հանցագործություն** պետք է դիտվեն նաև ցեղասպանությունն ու խոշտանգումը: Ինչ վերաբերում է **խաղաղության դեմ հանցագործություններին**, ապա խոսքն ագրեսիայի մասին է, որը կարող է իրականացվել ռազմական գործողությունների համատեքստում՝ պետության կամ պետականատիպ կառույցի բարձր ղեկավարության կողմից:

ՄԱԿ-ի նպատակներին և սկզբունքներին հակասող արարքներ: Նման արարքների առավել վառ օրինակներ են միջազգային հանցագործությունները, որոնք, սակայն, ընկնում են նախորդ բացառման հիմքի տակ: Տեսականորեն այն կարող է կիրառելի լինել պետության բարձրաստիճան պաշտոնյաների կամ կազմակերպված խմբերի ղեկավարների կողմից ՄԱԿ-ի սկզբունքներին ու նպատակներին հակասող այլ արարքների դեպքում, սակայն դրա պրակտիկ հնարավորությունը բավականին ցածր է: Այս բացառման պայմանը, թերևս, երբևէ չի կիրառվել միջազգային պրակտիկայում: Մի շարք պետությունների դատական պրակտիկայում հաստատվել է, որ նույնիսկ միջազգային պայմանագրերով քրեականացվող արարքները (միջազգային բնույթի հանցագործությունները, օրինակ՝ թմրամիջոցների թրաֆիքինգը), չնայած դրանց ծանր հետևանքներին, չեն համարվի ՄԱԿ-ի նպատակներին և սկզբունքներին հակասող արարքներ, քանի դեռ դրանք էապես չեն ազդում միջազգային անվտանգության ու խաղաղության պահպանման վրա կամ մարդու հիմնարար իրավունքների լուրջ խախտում չեն (վերջին դեպքում դրանք հավանաբար կհանդիսանան **մարդկության դեմ ուղղված հանցագործություն**)⁴:

Բերեք նման արարքի օրինակներ:

⁴ Pushpanathan v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration), [1998] 1 S.C.R. 982, էջ 5, Al-Sirri v Secretary of State for the Home Department and DD (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department [2012] UKSC 54, 21.11.2012.

Անձ, ով ՀՀ-ում փախստականի կարգավիճակ հայցելուց առաջ ՀՀ տարածքից դուրս կատարել է ոչ քաղաքական բնույթի ծանր հանցագործություն: Այս բացառման հիմքն առավել պրոբլեմատիկն է և հաճախ կիրառվողը:

Պատասխանեք այն հարցին, թե ինչու է տվյալ հիմքը պրոբլեմատիկ:

Այս պայմանի կիրառման համար առանցքային նշանակություն ունեն «**ծանր հանցագործություն**» և հատկապես «**ոչ քաղաքական բնույթի**» եզրույթները: Հանցագործությունը ծանր որակելու համար հարկ է դիտարկել միջազգային պրակտիկան, այլ ոչ թե սոսկ դրա որակումը արարքի կատարման երկրում⁵: Ընդհանուր առմամբ, հանցագործության ծանրությունը պետք է որոշվի ելնելով արարքի բնույթից, պատճառված վնասից, դրա համար սահմանված պատժից, աշխարհի տարբեր երկրներում դրա որակումից (այն է՝ արդյո՞ք այն որակվում է որպես ծանր հանցագործություն): Այս առումով էական նշանակություն կունենա արարքի որակումը ՀՀ քրեական օրենսգրքի շրջանակներում: Որոշ նշանակություն կարող է ունենալ նաև այն, թե արդյոք համապատասխան անձը դրսևորել է երկարատև քրեական վարքագիծ: Միևնույն ժամանակ, եթե անձը համապատասխան արարքի համար արդեն կրել է պատիժը կամ ենթարկվել է համաներման կամ ներման, ապա, որպես կանոն, սույն բացառման պայմանը կիրառելի չէ:

Հանցագործությունը ակնհայտորեն համարվում է **ոչ քաղաքական բնույթի**, երբ դրա շարժառիթները չունեն քաղաքական ենթատեքստ (օրինակ՝ շահադիտական կամ անձնական դրդապատճառներով կատարված արարքներ): Այսինքն՝ քաղաքական հանցագործությունները (օրինակ՝ կառավարման համակարգի, կառավարության կամ պետական

⁵ Որոշ երկրներում, օրինակ, խոսքի կամ հավաքների ազատության իրականացումը կարող է համարվել ծանր հանցագործություն, : Ակնհայտ է, որ նման արարքներն առհասարակ չպետք է քրեորեն պատժելի լինեն, ու առավել ևս չպետք է համարվեն ծանր հանցագործություն:

քաղաքականությունների փոփոխությանն ուղղված հանցանքները) չեն ընկնում սույն բացառման պայմանի տակ: Սակայն այն փաստը, որ անձը հանցանքը կատարելիս ունեցել է որոշակի քաղաքական շարժառիթներ, ինքնաբերաբար չի ենթադրում, որ նրա նկատմամբ չի կիրառվի սույն բացառման հիմքը: Այսպես, հանցանքը չի համարվի քաղաքական Կոնվենցիայի իմաստով, եթե այն ակնհայտորեն անհամաչափ է հետապնդվող քաղաքական նպատակին (մասնավորապես՝ զուգորդվել է պաշտոնյա կամ զինվորական չհանդիսացող անձանց հիմնարար իրավունքների խախտումներով), կամ դրա ու հետապնդվող քաղաքական նպատակի միջև չկա բավարար պատճառահետևանքային կապ⁶: Այսպես, որպես կանոն, ահաբեկչական գործողությունները չեն կարող համարվել քաղաքական հանցագործություն, հատկապես եթե զուգորդվել են բնակչության շրջանակներում զոհերով⁷:

Նաև հարկ է հաշվի առնել, որ այն հանցանքները, որոնք անձը ստիպված է եղել կատարել ծագման երկրից փախչելու համար (օրինակ՝ տրանսպորտային միջոցի գողություն) չեն համարվի ոչ քաղաքական բնույթի՝ պայմանով, որ դրանք համաչափ են նպատակին (այս առումով, օրինակ՝ ինքնաթիռի առևանգումը դժվար թե համաչափ լինի փախուստը ապահովելու նպատակին):

Անձնական պատասխանատվության հարցը:

Բացառման պայմանների կիրառման առնչությամբ կարևոր է հաշվի առնել, որ դրանք կիրառվում են միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան անձն անձամբ պատասխանատու է

⁶ Aguirre-Aguirre v. Immigration and Naturalization Service (INS), 119 S.Ct. 1439 (1999), T. v. Secretary of State for the Home Department, [1996] Imm AR 443, Wagner v. Federal Prosecutor and the Federal Justice and Police Department (Unofficial translation of judgment of the 2nd public law section of 3 October 1980, BGE, 106 IB 309)

⁷ G.A. Res. 49/60, U.N. Doc. A/RES/49/60 (Dec. 9, 1994), para. 3, G.A. Res. 51/210, A/RES/51/210, Paul Weis, The Refugee Convention, 1951: the travaux préparatoires analysed, with a commentary/ Paul Weis. New York, NY: Cambridge University Press, 1995, 383 p., p. 342.

խնդրո առարկա արարքների համար: Խնդրո առարկա արարքներ իրականացնող խմբում կամ պետական մարմիններում անձի մասնակցությունը բավարար չէ նրա նկատմամբ բացառման պայմաններ կիրառելու համար: Անհրաժեշտ է, որպեսզի անձն ունենա գիտակցված անձնական մասնակցություն այդ արարքներին (ընդ որում՝ բարձրաստիճան պաշտոնյաների դեպքում բավարար կլինի նրանց թողտվությունը, եթե այն հանդիսացել է համապատասխան հանցանքների կատարման կարևոր պայման)⁸:

Երրորդ ապահով երկիր

«Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ ապաստանի տրամադրումը կարող է մերժվել այն փախստականին, որը ժամանել է երրորդ ապահով երկրից: *Այդպիսի երկիր է համարվում այն երկիրը, որտեղ չկա դաժան ու անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի հիմնավոր վրանգ, ինչպես նաև չկան օրենքով նախատեսված ներառման պայմաններ կամ իր ծագման երկիր վերադարձվելու վրանգ:* Այս դրույթն ընդհանուր առմամբ համահունչ է Կոնվենցիայի ընդունված մեկնաբանություններին, որոնց համաձայն՝ **երրորդ ապահով երկիր է համարվում այն երկիրը, որտեղ ապահովված է Կոնվենցիայով նախատեսված պաշտպանություն:** Այս առումով, օրինակ, ԱՄՆ-ն չի ճանաչվում այդպիսի երկիր, քանի որ չի ապահովում չվերադարձելիություն այնպիսի երկրներ, որտեղ առկա է անձի նկատմամբ խոշտանգումների վտանգ⁹: Գերմանիան ու

Փորձեք մատնանշել երրորդ ապահով երկիր:

⁸ Al-Sirri v Secretary of State for the Home Department and DD (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department [2012] UKSC 54, 21.11.2012, Bundesrepublik Deutschland v B and D (Joined Cases C- 57/09 and C-101/09) [2011] Imm AR 190 (“B and D”), ECJ (Grand Chamber), 09.11.2010.
⁹ Canadian Council for Refugees v. Her Majesty, 2007 F C 1262 (Federal Court), 29 October 2007.

Ֆրանսիան էլ չեն համարվել անվտանգ երկրներ, քանի որ դրանցում բավականաչափ երաշխավորված չէր Կոնվենցիոն պաշտպանությունը մասնավոր անձանց կողմից հետապնդումների ենթարկվող փախստականների համար¹⁰:

Օրենքի կիրառման ժամանակ հարկ է հաշվի առնել, որ, համաձայն Կոնվենցիայի, չվերադարձելիության սկզբունքը վերաբերվում է ոչ միայն երկրներին, որտեղ առկա է դաժան ու անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի հիմնավոր վտանգ, այլև երկրներին, որտեղ կարող է խախտվել անձի կյանքի իրավունքը:

Այս դասում մենք քննարկեցինք բացառման պայմանները՝ միջազգային պաշտպանության կարիք չունենալն ու որոշակի արարքների ուժով դրան արժանի չլինելը: Մասնավորապես, ներկայացրեցինք միջազգային հանցագործություն, ՄԱԿ-ի նպատակներին և սկզբունքներին հակասող արարքներ կամ ոչ քաղաքական բնույթի ծանր հանցագործություն կատարած անձանց ապաստանի մերժումը, ինչպես նաև «երրորդ ապահով երկիր» ինստիտուտը:

Հաջորդ դասում կքննարկենք՝

- փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հիմքերը,
- ապաստանի դադարեցման հիմքերը:

¹⁰ Regina v. Secretary of State for the Home department ex parte Adan; Regina v. Secretary of State for the Home Department ex parte Aitseguer, UK House of Lords (Judgments of 19 December 2000) (2001) 2 WLR 143–169, T.I. v. U.K., (App. No 43844/98), ECtHR (Third Section), 07.03.2000.

Նշումների համար՝

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ԲԱՌԱՐԱՆ

Պետական մարմին – ցանկացած կառույց կամ պաշտոնյա, ով ներպետական իրավունքի համաձայն դե ֆակտո տվյալ պետության հանրային իշխանության (այդ թվում՝ տեղական ինքնակառավարման մակարդակում) մարմին կամ պաշտոնատար անձ է, միջազգային իրավունքի իմաստով կհամարվի տվյալ պետության մարմին կամ պաշտոնյա: Որևէ նշանակություն չունի, թե արդյոք տվյալ մարմինը կամ պաշտոնյան իշխանության որ ճյուղն է ներկայացնում, ինչ տեղ կամ պաշտոն է գրավում պետական իշխանության համակարգում, հանրային կառավարման որ մակարդակում է գործում (դաշնային, տարածքային, համայնքային և այլն): Նշանակություն չունի նաև այն, թե արդյոք ներպետական իրավունքը խնդրո առարկա կառույցին կամ պաշտոնյային հստակ որակում է որպես պետական մարմին կամ պաշտոնյա՝ քանի դեռ նրան փաստացի տրված է համապատասխան կարգավիճակ և հանրային իշխանության որոշակի գործառույթ (օրինակ՝ «Կենտրոնական բանկը միջազգային իրավունքի համաձայն ճանաչվում է «պետական մարմին, քանի որ «Օրենսդրությամբ հանդիսանում է «պետական գործառույթներով օժտված իրավաբանական անձ»):

Ծագման երկիր – միգրացիոն հոսքերի (կանոնավոր կամ անկանոն) սկզբնաղբյուր հանդիսացող երկիր: Փախստականների միջազգային իրավունքում այս եզրն օգտագործվում է որպես ընդհանուր

Ցուցումներ

Ուշադրությամբ ծանոթացեք տերմիններին, իսկ դասի տեքստի յուրացման հետ կապված դժվարությունների դեպքում կրկին անդրադարձեք դրանց:

Մինչև 40 րոպե

տերմին՝ փախստականի քաղաքացիության երկիրն ու քաղաքացիություն չունեցող փախստականի մշտական բնակության երկիրը մատնանշելու համար:

Բացառման պայմաններ (դրույթներ) – դրույթներ, որոնցով մերժվում է միջազգային պաշտպանության տրամադրումն այն անձանց, ովքեր այլապես բավարարում են փախստականի կարգավիճակին ներկայացվող չափորոշիչներին: «Փախստականների կարգավիճակի մասին» 1951 թ. կոնվենցիայում բացառման մասին դրույթները կարելի է գտնել 1-ին հոդվածի «Դ», «Ե» և «Զ» կետերում:

Միջազգային հանցագործություն – առավել լուրջ հանցագործություն, որը քրեականացվում է անմիջապես միջազգային իրավունքի նորմերով՝ անկախ ներպետական իրավունքում դրա քրեականացումից, ինչպես նաև կարող է անմիջապես ընդդատյա լինել միջազգային քրեական դատարանին կամ տրիբունալներին: Ներկայումս որպես միջազգային հանցագործություն անվերապահորեն ճանաչված են ռազմական հանցագործությունները, մարդկության դեմ հանցագործությունները, ցեղասպանությունը և ագրեսիան:

Միջազգային բնույթի հանցագործություն (կոնվենցիոն հանցագործություն) – հանցանքներ, որոնց քրեականացումը նախատեսված է միջազգային պայմանագրերով: Դրանք անմիջապես չեն քրեականացվում միջազգային իրավունքով, այլ ենթակա են քրեականացման ազգային օրենսդրության մակարդակով: Որպես կանոն,

դրանք այնպիսի արարքներ են, որոնք սպառնում են միջազգային հանրության շահերին: Նման հանցագործությունների օրինակ են թմրամիջոցների և մարդկանց թրաֆիքինգը, ծովահենությունը, առանձին ահաբեկչական գործողությունները և այլն:

ԿԽՄԿ – Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտե՝ մարդասիրական կազմակերպություն, որը հիմնադրվել է 1863 թ. հունիսի 24-ին Ժնևում: 1949 թ. Ժնևյան չորս կոնվենցիաների և 1977 ու 2005 թվականների դրանց լրացուցիչ արձանագրությունների անդամ երկրները ԿԽՄԿ-ին տվել են միջազգային և ներքին զինված հակամարտությունների տուժածների պաշտպանության մանդատ: Այդ տուժածների թվին են պատկանում պատերազմի արդյունքում վիրավորվածները, ռազմագերիները, փախստականները, քաղաքացիական բնակչությունը:

Մարդկության դեմ հանցագործություն – «Մարդկության դեմ հանցագործություն» եզրն առաջին անգամ կիրառվել է Մեծ Եղեռնի առնչությամբ, սակայն հետագայում ցեղասպանությունն առանձնացվել է որպես առանձին հանցատեսակ: Մարդկության դեմ հանցագործությունը միջազգային հանցագործության տեսակ է, որը կարող է կատարվել ինչպես խաղաղ ժամանակ, այնպես էլ ռազմական գործողությունների շրջանակում, և դրսևորվում է քաղաքացիական բնակչության դեմ ուղղված լայնածավալ կամ կանոնավոր դիտավորյալ հարձակման միջոցով: Հարձակումը կարող է ներառել այնպիսի արարքներ,

ինչպիսիք են սպանությունը, բնաջնջումը, ստրկացումը, վտարումը կամ բռնի տեղահանումը, ազատությունից զրկումը, խոշտանգումը, բռնաբարությունը, սեռական ստրկությունը, մարմնավաճառությամբ զբաղվելուն հարկադրելը, հարկադիր հղիությունը, հարկադիր ամլացումը, խմբի հետապնդումը քաղաքական, ռասայական, ազգային, էթնիկական, մշակութային, կրոնական, գենդերային կամ այլ անհրավաչափ հիմքերով, մարդկանց բռնի անհետացումը, ապարտեիդը, մեծ տառապանք, մարմնական լուրջ վնասվածքներ պատճառող կամ հոգեկան կամ ֆիզիկական առողջությունը վնասող նմանօրինակ այլ անմարդկային միտումնավոր արարքները (տե՛ս Միջազգային քրեական դատարանի 1998 թ. կանոնադրության 6-րդ հոդվածը):

Ցեղասպանություն – Միջազգային հանցագործության թերևս առավել լուրջ տեսակը: Միջազգային իրավունքում ցեղասպանություն են ճանաչվում ազգային, էթնիկական, ռասայական կամ կրոնական որևէ խումբ լրիվ կամ մասնակի ոչնչացնելու մտադրությամբ կատարված այնպիսի գործողությունները, ինչպիսիք են, օրինակ, այդ խմբի անդամների սպանությունը, նրանց մարմնական լուրջ վնասվածքներ կամ հոգեկան վնաս պատճառելը, կյանքի այնպիսի պայմանների միտումնավոր ստեղծումը, որոնք ուղղված են խմբի լրիվ կամ մասնակի ֆիզիկական ոչնչացմանը, այդ խմբի շրջանակներում մանկածնությունը կանխելուն

միտված միջոցներ ձեռնարկելուն, երեխաներին մի խմբից մյուսը բռնի փոխանցելուն (տե՛ս «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու կամ պատժելու մասին» 1948 թ. կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածը, Միջազգային քրեական դատարանի 1998 թ. կանոնադրության 6-րդ հոդվածը):

Խոշտանգում – խոշտանգում է ճանաչվում պետական պաշտոնյայի կամ պաշտոնապես հանդես եկող այլ անձի կողմից կամ նրանց դրդմամբ կամ համաձայնությամբ ցանկացած գործողություն, որով որևէ անձի դիտավորությամբ պատճառվում է մարմնական կամ մտավոր ուժեղ ցավ կամ տառապանք՝ նրանից կամ երրորդ անձից տեղեկություններ կամ խոստովանություն կորզելու, այն գործողության համար պատժելու, որը կատարել կամ կատարման մեջ կասկածվում է նա կամ երրորդ անձը, կամ նրան կամ երրորդ անձին վախեցնելու կամ հարկադրելու նպատակով, կամ ցանկացած տեսակի խտրականության վրա հիմնված ցանկացած պատճառով: Սա չի ներառում միայն այն ցավն ու տառապանքը, որոնք բխում են օրինական պատժամիջոցներից կամ հատուկ են դրանց կամ կապված են դրանց հետ (տե՛ս «Խոշտանգումների և այլ դաժան անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի դեմ» 1984 թվականի կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը): Ըստ որոշ մասնագետների խոշտանգումը միջազգային հանցագործություն է: Ամեն դեպքում, այն մարդու իրավունքների միջազգային իրավունքի լրջագույն խախտում է

(տե՛ս «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» 1966 թ. միջազգային դաշնագրի 7-ին հոդվածը, Ժնևի 1949 թ. կոնվենցիաները):

1949 թ. Ժնևի կոնվենցիաներ – միջազգային մարդասիրական իրավունքի հիմքը հանդիսացող թվով չորս կոնվենցիաներ, որոնք սահմանում են պատերազմից անձանց պաշտպանության հիմնական սկզբունքներն ու կանոնները: Կոնվենցիաները վավերացրել են 180-ից ավելի պետություններ: Առաջին երկու կոնվենցիաները գործող բանակում վիրավորների և հիվանդների, վիրավոր և հիվանդացած ծովայինների, հնչպես նաև նավաբեկյալների վիճակը բարելավելու, երրորդը՝ ռազմագերիների հետ վարվելու կանոնների, չորրորդը՝ պատերազմի ժամանակ խաղաղ բնակչության և նրանց իրավունքների պաշտպանության մասին են: Ըստ Ժնևյան կոնվենցիաների՝ մասնակից պետությունները պարտավորվում են հետապնդել և պատասխանատվության ենթարկել կոնվենցիաների դրույթները խախտողներին: Այդ դրույթները պարտադիր են նաև չեզոք պետությունների համար:

1977 թ. Արձանագրություններ – 1977 թ. ընդունվել են Ժնևյան կոնվենցիաների երկու լրացուցիչ արձանագրությունները՝ «Միջազգային զինված հակամարտություններից տուժածների պաշտպանության մասին» (Առաջին արձանագրություն) և «Ոչ միջազգային բնույթի հակամարտություններից տուժածների պաշտպանության մասին» (Երկրորդ

արձանագրություն): Առաջին լրացուցիչ արձանագրությունն ընդլայնել է ժնկյան կոնվենցիաների կիրառման ոլորտը՝ հակամարտող կողմերի թվում մատնանշելով նաև իրենց ինքնորոշման իրավունքի համար պայքարող ժողովուրդներին:

ՄԱԿ-ի նպատակներ – Միավորված ազգերի կազմակերպության նպատակները սահմանված են ՄԱԿ-ի Կանոնադրության 1-ին հոդվածով և ներառում են միջազգային խաղաղության ու անվտանգության ապահովումը, վեճերի խաղաղ լուծման ապահովումը, ազգերի բարեկամական հարաբերությունների զարգացումը՝ հիմնված ժողովուրդների իրավահավասարության և ինքնորոշման սկզբունքի հարգանքի վրա, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային կամ մարդասիրական բնույթի միջազգային խնդիրների լուծմանը, ինչպես նաև բոլորի համար մարդու իրավունքների և հիմնական ազատությունների նկատմամբ հարգանքի տարածմանը և քաջալերմանը ուղղված միջազգային համագործակցություն իրականացումը:

ՄԱԿ-ի սկզբունքներ – Միավորված ազգերի կազմակերպության նպատակները սահմանված են ՄԱԿ-ի Կանոնադրության 2-րդ հոդվածով և ներառում են պետությունների ինքնիշխան հավասարության, միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարման, վեճերի խաղաղ կարգավորման, ուժի գործադրման կամ դրա սպառնալիքի արգելման, ՄԱԿ-ի գործողություններին օժանդակության,

ներքին գործերին չմիջամտելու սկզբունքները:

Պատերազմական հանցագործություն – պատերազմական հանցագործությունները միջազգային հանցագործության տեսակ են, որոնք կարող են իրականացվել զինված հակամարտության համատեքստում: Պատերազմական հանցագործություններ են համարվում, մասնավորապես, պատերազմի օրենքների կամ սովորույթների լուրջ խախտումները: Այդ հանցագործությունների թվին առանց սահմանափակման պատկանում են Ժնևի 1949 թ. կոնվենցիաների դրույթների լուրջ խախտումները՝ ներառյալ կանխամտածված սպանությունը, խոշտանգումը, անմարդկային վերաբերմունքը, ռազմական գործողություններին այլևս չմասնակցող անձանց ապօրինի կալանքը կամ վտարումը, ինչպես նաև Ժնևի 1949 թվականի չորս կոնվենցիայով պաշտպանվող ունեցվածքի ոչնչացումը ու յուրացումը: Պատերազմական հանցագործություններ կարող են կատարվել քաղաքացիական կամ ռազմական անձնակազմերի կողմից: Մանրամասների համար տե՛ս Միջազգային քրեական դատարանի 1998 թ. կանոնադրության 8-րդ հոդվածը:

Ազրեսիա – ազրեսիան միջազգային հանցագործության տեսակ է, որը կարող է իրականացվել ռազմական գործողությունների համատեքստում՝ պետության կամ պետականատիպ կառույցի բարձր ղեկավարության կողմից: Այն ներառում է այնպիսի արարքներ, որոնք իրենց բնույթով, լրջությամբ և ծավալով կոպիտ կերպով

խախտում են ՄԱԿ-ի Կանոնադրությունը: Նման գործողությունների օրինակներ են՝ պետության զինված ուժերի կողմից այլ պետության տարածքի ռմբակոծումը, այդ տարածք ներխուժելը կամ դրա վրա հարձակվելը, դրա օկուպացիան կամ անեքսիան, այդ պետության զինված ուժերի վրա հարձակումը, այլ պետության դեմ ագրեսիայի համար սեփական տարածքը տրամադրելը, պետության կողմից կամ անունից այլ պետություն զինված խմբեր, անկանոն զորքեր կամ վարձկաններ ուղարկելը, որոնք կիրականացնեն վերը նշված արարքներից որևէ մեկը և այլն: Մանրամասների համար տե՛ս Միջազգային քրեական դատարանի 1998 թ. կանոնադրության 8.1 հոդվածը և ՄԱԿ-ի Գերագույն վեհաժողովի թիվ 3314 (XXIX) բանաձևն առ 14.12.1974 թ.:

Երրորդ ապահով երկիր – ծագման երկրից և ապաստանի հայցման երկրի բացի այլ երկիր, որտեղ անձի համար չկա կյանքի, ազատության, ինչպես նաև խոշտանգումների կամ դաժան ու անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի հիմնավոր վտանգ, ինչպես նաև չկան օրենքով նախատեսված ներառման պայմաններ, իր ծագման երկիր վերադարձվելու կամ այնպիսի երկիր վտարվելու կամ վերադարձվելու վտանգ, որտեղ առկա են նշված վտանգները:

1. UNHCR Handbook and Guidelines On Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, Reissued Geneva, December 2011, §§ 140-188.
2. UNHCR, Background Note on the Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees.
3. UNHCR, Considerations on the "Safe Third Country" Concept, EU Seminar on the Associated States as Safe Third Countries in Asylum Legislation, Vienna, 8 - 11 July 1996.
4. UNHCR, Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/03/05, 4 September 2003
5. UNHCR Note on the Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees.
6. Al-Sirri v Secretary of State for the Home Department and DD (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department [2012] UKSC 54, 21.11.2012.
7. Pushpanathan v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration), [1998] 1 S.C.R. 982.
8. Bundesrepublik Deutschland v B and D (Joined Cases C- 57/09 and C-101/09) [2011] Imm AR 190 ("B and D"), ECJ (Grand Chamber), 09.11.2010.
9. Regina v. Secretary of State for the Home department ex parte Adan; Regina v. Secretary of State for the Home Department ex parte Aitseguer, UK House of Lords (Judgments of 19 December 2000) (2001) 2 WLR 143-169, T.I. v. U.K., (App. No 43844/98), ECtHR (Third Section), 07.03.2000.
10. Л. В. Павлова, А. В. Селиванов, Международно-правовой статус беженца, Пособие для студентов вузов, Минск: Тесей, 2006, Глава 4. Международно-правовая регламентация режима беженцев, электронный режим доступа: <http://evolutio.info/content/view/1287/187/> [2016-06-11 5:30:54 PM].

Ցուցումներ

Լրացուցիչ մեդիա-նյութերը նախատեսված են Ձեզ հետաքրքրող նյութի մասին հավելյալ գիտելիքներ ստանալու համար: